

ANNA DUDAK

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID – 0000-0002-7491-2980

POSTRZEGANIE MĘŻCZYZN WYKONUJĄCYCH ZAWÓD NAUCZYCIELA PRZEZ STUDENTÓW STUDIÓW NAUCZYCIELSKICH*

Wprowadzenie: Inspiracją do podjęcia badań nad postawami wobec stereotypów w zawodach sfeminizowanych były zmieniające się role społeczne, w tym zawodowe, wyzwania wobec stereotypowego podziału na role męskie i kobiece, a także rosnąca liczba mężczyzn wybierających zawody sfeminizowane.

Cel badań: Celem badań było zdiagnozowanie komponentu emocjonalno-oceniającego postaw studentów studiów nauczycielskich wobec mężczyzn pracujących w zawodzie sfeminizowanym na przykładzie profesji nauczycielskiej.

Metoda badań: W badaniach posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, przy zastosowaniu dyferencjału semantycznego (Osgood i in., 1957) do zbadania nastawienia studentów studiów nauczycielskich wobec mężczyzn w zawodzie sfeminizowanym na przykładzie profesji nauczycielskiej.

Wyniki: Badania ujawniły, że studenci wykazują relatywnie pozytywne nastawienie emocjonalne wobec mężczyzn podejmujących pracę w zawodzie nauczycielskim, szczególnie wobec kwestii wykonywania tego zawodu przez mężczyzn ze względu na zainteresowania i możliwość realizacji swoich aspiracji. Badani najgorzej ocenili mężczyzn w zawodach sfeminizowanych wobec faktu wykonywania tego zawodu z braku innych możliwości oraz ich nieporadności życiowej, warto jednak podkreślić, że postawy te były na poziomie przeciętnym.

Wnioski: W postawie badanych można dostrzec pozytywne nastawienie do zachodzących zmian w odbiorze podejmowania ról i zadań wyznaczonych przez stereotypy płci. Płeć i stereotypowa ocena predyspozycji do wykonywania określonej pracy nie powinna stanowić istotnej bariery w realizowaniu własnych zamierzeń zawodowych.

Słowa kluczowe: mężczyzna, zawód nauczycielski, student, studia nauczycielskie.

* Sugerowane cytowanie: Dudak, A. (2022). Postrzeganie mężczyzn wykonujących zawód nauczyciela przez studentów studiów nauczycielskich. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, 41(4), 39–51. <http://dx.doi.org/10.17951/lrp.2022.41.4.39-51>

ZAWODY SFEMINIZOWANE – WPROWADZENIE W PROBLEMATYKĘ BADAŃ

Współcześnie coraz więcej uwagi poświęca się zagadnieniu płci, w znaczeniu kulturowej tożsamości płci, jako istotnemu elementowi podziału rynku pracy. Przeobrażenia zachodzące w obszarze ról społecznych, w tym ról zawodowych, powodują, że wzrasta zainteresowanie problematyką funkcjonowania jednostek w zawodach sfeminizowanych i zmaskulinizowanych. Profesje te charakteryzują się dominacją jednej płci, co w dużym stopniu przejawia się w segregacji pionowej lub poziomej i prowadzi do nierównego traktowania mężczyzn i kobiet w odniesieniu do warunków zatrudnienia oraz prestiżu wykonywanego zawodu.

Charakterystyka zawodów sfeminizowanych, a w szczególności problematyka podejmowania ich przez mężczyzn w literaturze naukowej znajduje miejsce w odniesieniu do takich profesji, jak: nauczyciel (Fuszara, 2008; Gromkowska-Melosik, 2013; Walczak, 2016), pracownik socjalny (Pokrzywa, 2016; 2017), bibliotekarz (Klimczak-Ziółek, 2005; Marcinkowski, 2005; Kamińska-Berezowska i Suchacka, 2015; Folga, 2016; Ziarkowski, 2019), pielęgniarz (Kapała i Rucki, 2008; Simpson, 2009; Kluczyńska, 2012; 2017; Domagała Kretowicz, Żuralska, 2013). Funkcjonowanie mężczyzn w zawodach typowo kobiecych wpisuje się w dotychczasowe badania dotyczące nierówności ze względu na płeć w odniesieniu do płacy i możliwości awansu zawodowego, dyskryminacji oraz uprzedzeń (Blau i Kahn, 2000; Huffman, 2004; Blau, Ferber, Winkler, 2006; Kuropatwa, 2014). Podjęta problematyka wpisuje się nurt badań genderowych, rozwijających się w Polsce od końca lat 90. XX wieku (Ślany, Struzik, Wojnicka, 2011; Dzwonkowska-Godula, 2015; Mendecka, 2018). Podstawą teoretyczną podjętych badań jest koncepcja segregacji zawodowej, w której definiowana dyskryminacja na rynku pracy, wynika z faktu, że kobiety i mężczyźni mają tendencję do pracy w odrębnych zawodach (Kuropatwa, 2014). Teoria ta wyjaśnia skłonność do wyboru zawodów zgodnie z rolą rodzajową, co powoduje, że wzrasta przekonanie o istnieniu zawodów typowo kobiecych i typowo męskich (Lipińska-Grobek i Goździk, 2012). W odniesieniu do tradycyjnych analiz ekonomicznych zróżnicowania wynagrodzenia ze względu na płeć i segregację zawodową należy wskazać czynniki, specyficzne dla płci, tj. różnice w kwalifikacjach lub traktowaniu na rynku pracy osób o podobnych kwalifikacjach (Blau i Kahn, 2000, s. 82). Z kolei teoria monopsonistyczna zakłada, że podaż pracy kobiet jest mniej elastyczna niż podaż pracy mężczyzn (Kuropatwa, 2014). Zdaniem Huffmana (2004, s. 326) zwiększona nierówność, szczególnie w lepiej płatnych pracach, odpowiada efektowi „szklanego sufitu”, który blokuje kobietom możliwość awansu na wyższe szczeble hierarchii organizacyjnej. Warto również odwołać się do desegregacji płciowej, która występuje wówczas, gdy coraz więcej kobiet podejmuje aktywność zawodową w profesjach wcześniej określanych jako typowo męskie,

co skutkuje utratą prestiżu oraz spadkiem wysokości płac (Reskin i Ross, 1990; za: Domański, 1999, s. 36).

ZAWÓD NAUCZYCIELSKI – CHARAKTERYSTYKA

Zawód nauczyciela jest zaliczany do jednego z bardziej sfeminizowanych profesji. Szczególnie dotyczy to pracy w szkolnictwie podstawowym i średnim, jak również w przedszkolach i ośrodkach wychowawczych. Stosunkowo niewielkie zainteresowanie mężczyzn pracą w zawodzie nauczycielskim wynika z kilku czynników dotyczących generalnie zawodów sfeminizowanych. Dotychczasowe badania na temat funkcjonowania mężczyzn w zawodach sfeminizowanych pokazują, że mężczyźni niejednokrotnie muszą radzić sobie ze stereotypową oceną odnoszącą się do motywów wyboru zawodu, w tym chęci szybkiego awansu, który dla mężczyzn jest osiągalny w większym stopniu właśnie z powodu sfeminizowanego środowiska pracy. Ponadto podział na zawody typowo męskie i typowo kobiece jest związany z utrzymującym się stereotypem, zgodnie z którym kobiety częściej podejmują pracę w zawodach wymagających niższych kwalifikacji, pozbawionych możliwości awansu i mniej płatnych. Co więcej, kobiety poszukują pracy w zawodach o mniejszym prestiżu, niewymagających zbyt dużej dyspozycyjności oraz konieczności doksztalcania się (Janicka, 1995, s. 89–91). Interesującą tezę odnośnie do atrakcyjności sfeminizowanego zawodu nauczycielskiego postawiła Gromkowska-Melosik (2013, s. 86), wskazując, że feminizacja jest konsekwencją, a nie przyczyną utraty atrakcyjności przez ten zawód. Zdaniem autorki „wzrastająca liczba kobiet w ramach danego zawodu jest bądź świadectwem jego historycznie niskiego prestiżu w strukturze zawodowej, bądź zmniejszenia się tego prestiżu z powodów społecznych czy ekonomicznych”.

W literaturze prezentowane są różne koncepcje i modele kształcenia pedagogicznego, w odniesieniu do kształcenia nauczycieli, pedagogów pracy, specjalistów z pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej czy też andragogów (Stochmiałek, 2014, s. 159). Przed nauczycielami, pedagogami stawiane są różnorodne wymagania związane z koniecznością posiadania odpowiednich kwalifikacji, ale również stałego rozwoju i poszerzania swoich kompetencji. Stąd też w literaturze polskiej i obcojęzycznej nieustannie podejmowana jest dyskusja na temat jakości kształcenia pedagogicznego (por. Korthagen i Kessels, 1999; Darling-Hammond, 2000). Liczne badania dotyczące kształcenia nauczycieli wskazują, że istotne jest poświęcanie uwagi temu, „aby do wykonywania tego zawodu aspirowały właściwe osoby, poddane następnie starannej selekcji i otrzymujące w procesie kształcenia odpowiednią porcję wiedzy oraz warunki do rozwoju niezbędnych umiejętności, a po ukończeniu studiów motywowane do tego, aby nadal się rozwijać” (Jelonek, Kocór, Worek, 2017, s. 179).

Niestety zawód ten obecnie w mniejszym stopniu jest kojarzony z prestiżem, a osoba nauczyciela nie jest już traktowana w kategorii autorytetu. Ta utrzymująca się od wielu lat deprecjacja zawodu w opinii społecznej wynika także z faktu, że zawód ten w zdecydowanej większości uprawniają kobiety. Zdaniem Bradley (2000, s. 3) wybory edukacyjne kobiet wynikające z stereotypu „kulturowych scenariuszy” uniemożliwiają im w przyszłości pełnienie ról zawodowych związanych z wysokimi dochodami oraz prestiżem. Wynika to z przekonania, że powołaniem kobiet jest pomaganie i wspieranie innych ludzi. W przypadku studiów nauczycielskich dodatkowo motywacją wyboru jest przekonanie o możliwości pozytywnego wpływu na społeczeństwo oraz rozwoju głębszych relacji międzyludzkich (Smulyan, 2004, s. 232–235). Jak wskazuje Gromkowska-Melosik (2014, s. 62), wybory kobiet określonego kierunku studiów wynikają z łączenia „wartości kobiecych” z naukami humanistycznymi, natomiast „wartości męskie” są kojarzone z naukami ścisłymi i biznesem.

Mężczyźni zatem nie podejmują profesji, które nie są atrakcyjne pod względem dochodów i prestiżu (Reszke, 1991, s. 66). Natomiast ci, którzy decydują się na pracę w zdominowanym przez kobiety środowisku w mniejszym stopniu utożsamiają się z tradycyjnym modelem męskości i często w związku z tym podlegają negatywnej ocenie społecznej ze względu na stale utrzymujące się stereotypy płci (Cross i Bagilhole, 2002, s. 208; Shen-Miller i Smiler, 2015, s. 270).

PROBLEM I CEL BADAŃ

Celem badań było zdiagnozowanie postaw studentów studiów nauczycielskich wobec mężczyzn pracujących w zawodzie sfeminizowanym na przykładzie profesji nauczycielskiej. Do tak postawionego celu badawczego sformułowano problem badawczy w postaci następującego pytania: jakie są postawy badanych studentów studiów nauczycielskich wobec mężczyzn pracujących w zawodzie sfeminizowanym na przykładzie profesji nauczycielskiej? W prezentowanych badaniach, stanowiących wycinek szerszych analiz empirycznych, skoncentrowano się na komponencie postaw odnoszącym się do nastawienia emocjonalno-oceniającego badanych.

METODA BADAŃ I CHARAKTERYSTYKA PRÓBY

W celu uzyskania materiału badawczego, pozwalającego na rozwiązanie postawionego problemu badawczego posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, przy zastosowaniu dyferencjału semantycznego (Osgood, Suci, Tannenbaum, 1957) do zbadania nastawienia studentów studiów nauczycielskich wo-

bec mężczyzn w zawodzie sfeminizowanym na przykładzie profesji nauczycielskiej. Wybierając pojęcia dyferencjału semantycznego, starano się, aby znalazły się tam głównie terminy związane z feminizacją zawodu nauczycielskiego oraz modelem męskości. Dyferencjał był złożony z 10 skal opisowych – cztery na czynnik wartościowania (*evaluation*), po trzy na czynniki siły (*potency*) i aktywności (*activity*) – umieszczonych na siedmiostopniowej skali. Poszczególne stopnie skali nie zostały określone werbalnie, co pozwoliło uniknąć małego zróżnicowania odpowiedzi. Do analizy wybrano 10 pojęć odnoszących się do mężczyzny wykonującego zawód nauczyciela: 1) uprzywilejowany w zawodzie nauczycielskim, zdominowanym przez kobiety; 2) posiadający takie same przywileje w zawodzie nauczycielskim jak kobiety; 3) wykonujący ten zawód z braku innych możliwości; 4) traktujący swój zawód jako możliwość realizacji aspiracji; 5) dyskryminowany poza sferą zawodową (ze względu na wykonywany zawód); 6) ceniony poza sferą zawodową (ze względu na wykonywany zawód); 7) męski; 8) nieporadny życiowo; 9) nastawiony na szybki awans zawodowy; 10) realizujący swoje zainteresowania.

W badaniach udział wzięło 151 osób, w tym zdecydowaną większość stanowiły kobiety (82,78%). Badani to studenci kierunków nauczycielskich (anglistyka – 35,75%; logopedia – 23,17%; filologia polska – 15,23%; lingwistyka – 9,92%; inne – historia, romanistyka, germanistyka – 15,93%), studiujących w trybie stacjonarnym na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Badania zostały przeprowadzone w 2021 roku.

PROCEDURA ANALIZY DANYCH

Uzyskane wyniki poddano analizie statystycznej. W celu scharakteryzowania badanej grupy, jak również podsumowania odpowiedzi udzielonych na pytania, wykorzystano procenty oraz statystyki opisowe wyrażone w średnich, medianie oraz odchyleniu standardowym. Analiza wyników dotyczących nastawienia emocjonalnego studentów studiów nauczycielskich wobec mężczyzn w zawodzie sfeminizowanym na przykładzie profesji nauczycielskiej została przeprowadzona w wymiarach wyniku globalnego i wyników uzyskanych w zakresie jego składowych, czyli Wartościowania, Siły oraz Aktywności. Wynik globalny, który jest sumą tych trzech aspektów znaczeń konotacyjnych danego pojęcia, umożliwia identyfikację jednego ze składników postawy, jakim jest komponent emocjonalno-oceniający. Wysoki lub niski wynik interpretuje się jako „wysoki lub niski stopień przychylności wobec danej sprawy” (Mika, 1981, s. 246). Jego analiza pozwala na identyfikację nastawienia emocjonalnego wobec danego pojęcia, czyli wyodrębnienie postawy pozytywnej (wysokie wyniki), negatywnej (niskie wyniki), neutralnej (wyniki przeciętne). Przyjęto, że wyższe wyniki średnie oznaczają bardziej negatywną ocenę badanych.

WYNIKI

Analiza średnich wyników ogólnych dla poszczególnych kategorii odnoszących się do mężczyzn w zawodzie sfeminizowanym na przykładzie profesji nauczycielskiej pozwala na stwierdzenie, że w grupie badanych nastawienie wobec takich kategorii, jak: *nieporadny życiowo* ($M = 4,64$) oraz *wykonujący ten zawód z braku innych możliwości* ($M = 4,26$) było najbardziej negatywne. Takie wyniki mogą świadczyć o najmniej przychylnym nastawieniu emocjonalnym badanych wobec wizerunku mężczyzny w zawodzie sfeminizowanym, chociaż należy podkreślić, że są one relatywnie neutralne. Postawy badanych wyrażone w tych sformułowaniach wpisują się w stereotypową ocenę mężczyzn podejmujących pracę typowo kobiecą jako tych, którzy nie potrafią znaleźć pracy bardziej prestiżowej, nie mają możliwości zatrudnienia w zawodach związanych z wysokimi zarobkami i możliwością awansu zawodowego, zatem zatrudniają się jako nauczyciele. Warto jednak wskazać, że w odniesieniu do takich kategorii funkcjonowania mężczyzn w zawodzie sfeminizowanym, jak: *realizujący swoje zainteresowania* ($M = 2,54$), *męski* ($M = 2,61$), *traktujący swój zawód jako możliwość realizacji aspiracji* ($M = 2,62$) badani wskazali najbardziej pozytywne nastawienie.

Tabela 1.

Nastawienie emocjonalne badanych studentów – wynik globalny

Zmienna	Statystyki opisowe		
	<i>M</i>	Mediana	<i>SD</i>
Uprzywilejowany w zawodzie nauczycielskim, zdominowanym przez kobiety	2,9	2,9	0,81
Posiadający takie same przywileje w zawodzie nauczycielskim, jak kobiety	2,97	3,0	0,77
Wykonujący ten zawód z braku innych możliwości	4,26	4,2	0,97
Traktujący swój zawód jako możliwość realizacji aspiracji	2,62	2,5	0,85
Dyskryminowany poza sferą zawodową	3,78	4,0	1,01
Ceniony poza sferą zawodową	2,73	2,7	0,93
Męski	2,61	2,6	0,92
Nieporadny życiowo	4,64	4,5	1,15
Nastawiony na szybki awans zawodowy	3,22	3,3	0,98
Realizujący swoje zainteresowania	2,54	2,5	0,88

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników uzyskanych w zakresie części składowych w poszczególnych wymiarach kategorii *nieporadny życiowo* pozwala na stwierdzenie, że najgorzej badani ocenili mężczyzn w odniesieniu do Siły ($M = 4,92$), przypisując zatem

takie przymiotniki, jak: tchórzliwy, słaby i gruby, jako najbardziej charakterystyczne. Na drugim miejscu wysokie wyniki w wymiarze Aktywności ($M = 4,67$) sugerują, że badani opisują tę kategorię przymiotnikami wolny, bierny oraz gwałtowny. W wymiarze Wartościowania ($M = 4,42$) wyniki oznaczają, że nieporadny życiowo mężczyzna pracujący w sfeminizowanym zawodzie kojarzy się badanym z określeniami: zły, brzydki, bezwartościowy i nieuczciwy. W przypadku kategorii *wykonyjący ten zawód z braku innych możliwości* studenci najniżej ocenili mężczyzn w wymiarze Aktywności ($M = 4,29$), następnie Siły ($M = 4,26$) oraz Wartościowania ($M = 4,25$). Może to świadczyć o tym, że w percepcji badanych mężczyźni pracujący w sfeminizowanych zawodach są słabi oraz mało odważni w działaniu, nie podejmują aktywności w poszukiwaniu innej pracy, stąd z konieczności podejmują profesję ocenianą jako mało męską. Warto podkreślić, że nastawienie badanych w odniesieniu do trzech wymiarów znaczenia konotacyjnego jest na poziomie przeciętnym.

Tabela 2.

Nastawienie emocjonalne badanych studentów – zestawienie wartości poszczególnych składowych

Zmienna	Wartościowanie		Siła		Aktywność	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Uprzywilejowany w zawodzie nauczycielskim, zdominowanym przez kobiety	2,69	0,94	3,1	0,98	2,98	0,98
Posiadający takie same przywileje w zawodzie nauczycielskim jak kobiety	2,7	0,92	3,17	0,88	3,15	0,94
Wykonyjący ten zawód z braku innych możliwości	4,25	1,18	4,26	1,07	4,29	1,11
Traktujący swój zawód jako możliwość realizacji aspiracji	2,34	0,97	2,9	0,93	2,72	1,01
Dyskryminowany poza sferą zawodową	3,65	1,16	3,88	1,15	3,85	1,13
Ceniony poza sferą zawodową	2,53	1,12	2,92	1,05	2,8	1,01
Męski	2,54	1,05	2,56	1,04	2,76	1,03
Nieporadny życiowo	4,42	1,34	4,92	1,28	4,67	1,16
Nastawiony na szybki awans zawodowy	3,42	1,26	3,12	1,15	3,07	1,01
Realizujący swoje zainteresowania	2,29	0,95	2,73	0,94	2,67	1,09

Źródło: opracowanie własne.

W odniesieniu do najbardziej pozytywnego nastawienia badanych wobec mężczyzn funkcjonujących w zawodach sfeminizowanych w przypadku kategorii *realizujący swoje zainteresowania* badani najlepiej ocenili mężczyzn w odniesieniu do Wartościowania ($M = 2,29$), co sugeruje, że w oczach badanych ta kategoria

jest oceniana określeniami dobry, ładny, wartościowy oraz uczciwy. W przypadku wymiaru Aktywności ($M=2,67$) pozytywna ocena badanych odnosi się do takich określeń, jak: szybki, aktywny oraz spokojny. Z kolei uzyskane wyniki w wymiarze Siły ($M = 2,73$) oznaczają, że badani kojarzą możliwość realizowania swoich zainteresowań w zawodzie sfeminizowanym wybranym przez mężczyzn z szybkością, aktywnością i spokojem. Podobnie w przypadku drugiej analizowanej kategorii, tj. *traktujący swój zawód jako możliwość realizacji aspiracji*, badani w największym stopniu pozytywnie ocenili ją w przypadku Wartościowania ($M = 2,34$), następnie Aktywności ($M = 2,72$) oraz Siły ($M = 2,9$). Następną w kolejności kategorią, wobec której badani wykazali pozytywne nastawienie, było określenie mężczyzn jako *męskich*. Studenci najwyżej ocenili wymiar Wartościowania ($M = 2,54$), niewiele niżej Siły ($M = 2,56$) oraz Aktywności ($M = 2,76$).

DYSKUSJA WYNIKÓW

Zaprezentowane wyniki sugerują, że badani studenci w swoich ocenach dostrzegają wartość pracy, jaką jest możliwość realizacji własnych zainteresowań oraz aspiracji niezależnie od przyjętych kategorii zawodów ze względu na przypisane im role płciowe. W ocenie respondentów mężczyźni podejmujący pracę w zdominowanych przez kobiety zawodach kierują się przede wszystkim swoimi zainteresowaniami, uznając tym samym tę pracę za cenną. Jej wykonywanie w percepcji studentów nie oznacza, że mężczyźni są bezwartościowi i nieuczciwi w tym, co robią, oraz że tracą na wizerunku męskości. Można zatem sądzić, że badani studenci przypisują pracy mężczyzn w sfeminizowanym zawodzie nauczyciela pozytywne cechy, oceniając ich pracę jako realizowaną z zaangażowaniem i poczuciem sprawstwa. Dotychczasowe badania omawianego zagadnienia wskazują, że podejmowanie aktywności zawodowej przez mężczyzn w profesjach zdominowanych przez kobiety jest motywowana w znacznym stopniu osobistymi zainteresowaniami związanymi głównie z chęcią pracy z osobami potrzebującymi wsparcia i pomocy (Whitaker, 2008; Dudak, 2020), odchodzeniem od tradycyjnego modelu męskości (Cross i Bagilhole, 2002; Shen-Miller i Smiler, 2015), tradycjami rodzinnymi oraz wcześniejszymi doświadczeniami, np. podczas praktyk studenckich, pracy z dziećmi i osobami potrzebującymi wsparcia (Fuszara, 2008), ale także jest skutkiem zbiegu okoliczności i przypadku (Dudak, 2020). Wyniki przeprowadzonych badań wpisują się w koncepcje przeobrażeń społecznych związanych przede wszystkim z podejmowaniem przez jednostkę ról i zadań w obszarze zawodowym ze względu na własne zainteresowania, chęć samorealizacji, ale w dużym stopniu także możliwość znalezienia pracy. Warto podkreślić, że zmiany te powodują, iż w coraz większym stopniu zmniejsza się liczba zawodów sfeminizowanych (Fuszara, 2008), a płeć i stereotypowa ocena predyspozycji do wykonywania określonej pra-

cy nie stanowi istotnej bariery w realizowaniu własnych zamierzeń. Ponadto wielu współczesnych badaczy (Marody i Giza-Poleszuk, 2004; Chmura-Rutkowska i Ostrouch, 2007; Dzwonkowska-Godula, 2009) podkreśla, że powodzenie w pełnieniu ról społecznych w dużej mierze jest warunkowane umiejętnością wykraczania poza stereotypowe wyobrażenia roli płciowej. Warto zaznaczyć, że zdaniem badanych aktywność zawodowa w profesjach uznawanych za typowo kobiece nie przyczynia się do oceniania mężczyzn w kategorii osób zniewieściałych, pozbawionych męskości, co sugeruje, że rodzaj wykonywanej pracy nie ma wpływu na utrzymanie tego wizerunku, z pewnością dla wielu mężczyzn istotnego w innych obszarach życia. Jednak stosunkowo w niewielkim stopniu w opiniach badanych wybór zawodu nauczycielskiego przez mężczyzn jest traktowany jako ostateczny, wynikający z braku innych możliwości na rynku pracy, zatem mało prestiżowy. Dodatkowo utrzymuje się stereotyp nieporadnego mężczyzny, niebędącego w stanie znaleźć dla siebie pracy, którą wykonują zazwyczaj mężczyźni.

WNIOSKI

W konkluzji można stwierdzić, że badani studenci posiadają w miarę pozytywne nastawienie emocjonalne wobec mężczyzn podejmujących pracę w zawodach sfeminizowanych na przykładzie profesji nauczycielskiej, szczególnie wobec kwestii wykonywania tego zawodu przez mężczyzn ze względu na zainteresowania i możliwość realizacji swoich aspiracji. Badani najgorzej ocenili mężczyzn w zawodach sfeminizowanych wobec faktu wykonywania tego zawodu z braku innych możliwości oraz ich nieporadności życiowej, warto jednak podkreślić, że postawy te są na poziomie przeciętnym.

Na zakończenie warto podkreślić, że konieczne jest podjęcie działań na rzecz podniesienia prestiżu zawodu nauczycielskiego, co wiąże się z podniesieniem jakości kształcenia na studiach nauczycielskich. Dotychczasowe badania wskazują, że kondycja kształcenia nauczycieli w Polsce pozostawia wiele do życzenia. Zdaniem autorów (Jelonek i in., 2017, s. 180) studia nauczycielskie są prowadzone na różnych typach uczelni i w różnych trybach. Na wielu uczelniach nabór odpowiedniej liczby studentów jest prowadzony jedynie na podstawie zdanego egzaminu maturalnego. Stąd też liczba wykształconych w naszym kraju nauczycieli w dużym stopniu przekracza potrzeby, a w procesie rekrutacji kandydatów do tego zawodu występuje selekcja negatywna. Należy wskazać, że w wielu krajach, m.in. w Finlandii, Singapurze, Korei Południowej, dążąc do podniesienia prestiżu zawodu nauczyciela oraz zwiększenia atrakcyjności studiów nauczycielskich wypracowano skuteczne zasady przygotowania dobrych nauczycieli. Oznacza to, że w krajach tych pedagogikę studiuje najlepsza. Co ciekawe, w wymienionych państwach prowadzi się rygorystyczny nabór na studia nauczycielskie, kształcenie jest na wyso-

kim poziomie, studia są konkurencyjne, a ich absolwenci nie mają problemu ze znalezieniem miejsc pracy w zawodzie (Barber i Mourshed, 2007; za: Jelonek i in., 2017, s. 179). W tym kontekście oraz w odniesieniu do prezentowanych wyników badań zwiększenie jakości kształcenia na studiach nauczycielskich oraz atrakcyjności zawodu nauczyciela na rynku pracy przyczyniłoby się do bardziej pozytywnej oceny profesji nauczyciela przez tych mężczyzn, którzy dokonali wyboru takiej ścieżki zawodowej. Dałoby to im szansę na wzrost jakości zadowolenia z pracy, a ich wybory zawodowe nie byłyby obciążone stereotypową opinią społeczną.

OGRANICZENIA BADAŃ

Jednym z ograniczeń badań jest to, że badana grupa nie jest zróżnicowana pod względem płci, co uniemożliwiło dokonanie głębszych analiz statystycznych ze względu na tę zmienną. Można przypuszczać, że płeć mogłaby być istotnym czynnikiem różnicującym nastawienie badanych do mężczyzn pracujących w zawodach sfeminizowanych na przykładzie nauczyciela.

BIBLIOGRAFIA

- Blau, F., Ferber, M., Winkler, A. (2006). *The economics of women, men, and work*. Upper Saddle River, Pearson, Prentice Hall.
- Blau, F.D., Kahn, L.M. (2000). Gender Differences in Pay. *Journal of Economic Perspectives*. American Economic Association, 14(4), 75–99.
- Bradley, K. (2000). The Incorporation of Women into Higher Education: Paradoxical Outcomes? *Sociology of Education*, 73, 1–18.
- Chmura-Rutkowska I., Ostrouch J. (2007). *Mężczyźni na przełęczu życia: studium socjopedagogiczne*. Impuls.
- Cross, S., Bagilhole, B. (2002). Girls' Jobs for the Boys? Men, Masculinity and Non-Traditional Occupations. *Gender, Work and Organization*, 9(2), 204–226. <https://doi.org/10.1111/1468-0432.00156>
- Darling-Hammond, L. (2000). How Teacher Education Matters. *Journal of Teacher Education*, 51(3), 166–173.
- Domagała, P., Kretowicz, K., Żuralska, R. (2013). Percepcja mężczyzn wykonujących zawód pielęgniarza w społeczeństwie. *Problemy Pielęgniarstwa*, 21(4), 462–470.
- Domański, H. (1999). *Prestiż*. Wyd. Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.
- Dudak, A. (2020). Motywy wyboru przez mężczyzn zawodów sfeminizowanych. W S.M. Kwiatkowski, M. Piorunek (Red.), *Jednostka. Edukacja. Organizacja wobec przemian rynku pracy* (s. 29–38). Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.

- Dzwonkowska-Godula, K. (2009). Macierzyństwo i ojcostwo jako nowe doświadczenie kobiety i mężczyzny. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Sociologica*, 34, 107–125.
- Dzwonkowska-Godula, K. (2015). *Tradycyjnie czy nowoczesnie? Wzory macierzyństwa i ojcostwa w Polsce*. Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego.
- Folga, A. (2016). Wizerunek bibliotekarza w opinii studentów I roku Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis FOLIA 210, Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia*, XIV, 153–165, <https://doi.org/10.24917/20811861.14.10>
- Fuszara, M. (Red.). (2008). *Nowi mężczyźni? Zmieniające się modele męskości we współczesnej Polsce*. Trio.
- Gromkowska-Melosik, A. (2013). Feminizacja zawodu nauczycielskiego – „różowe kołnierzyki” i paradoksy rynku pracy. *Studia Edukacyjne*, 25, 75–90.
- Gromkowska-Melosik, A. (2014). Dystrybucja sukcesu edukacyjnego wśród kobiet i mężczyzn. Studium z pedagogiki porównawczej. *Studia Edukacyjne*, 31, 59–71.
- Huffman, M. (2004). Gender Inequality Across Local Wage Hierarchies. *Work and Occupations*, 31, 323–345. <https://doi.org/10.1177/0730888404266384>
- Janicka, K. (1995). Kobiety i mężczyźni w strukturze społeczno-zawodowej: podobieństwa i różnice. W A. Titkow, H. Domański (Red.), *Co to znaczy być kobietą w Polsce* (s. 89–91). Instytut Socjologii i Filozofii PAN.
- Jelonek, M., Kocór, M., Worek, B. (2017). Kandydaci do zawodu nauczyciela – kompetencje i zaangażowanie w ich rozwój. W J. Madalińska-Michalak (Red.), *O nową jakość edukacji nauczycieli* (s. 177–203). Wyd. UW.
- Kamińska-Berezowska, S., Suchacka, M. (2015). Socjologiczne uwarunkowania problemów zadowolenia z pracy i rozwoju zawodowego bibliotekarzy. *Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy*, 4(42), 117–138.
- Kapała, W., Rucki, P. (2008). Mężczyźni w polskim pielęgniarstwie. Jak widzą i oceniają swój zawód polscy pielęgniarze. *Pielęgniarstwo polskie*, 1(27), 7–13. <https://doi.org/10.20883/issn.0860-8466>
- Klimczak-Ziółek, J. (2005). Bibliotekarz jako zawód sfeminizowany – przyczyny i skutki. W Z. Dacko-Pikiewicz, M. Chmielowska (Red.), *Rola biblioteki narodowej w tworzeniu społeczeństwa wiedzy* (s. 105–124). Wyd. WSB.
- Kluczyńska, U. (2012). (Nie)obecność mężczyzn w pielęgniarstwie – funkcjonujące stereotypy i ich konsekwencje. *Nowiny Lekarskie*, 81(5), 564–568.
- Kluczyńska, U. (2017). *Mężczyźni w pielęgniarstwie. W stronę męskości opiekuńczej*. Wyd. Naukowe Uniwersytetu Medycznego im. K. Marcinkowskiego.
- Korthagen, F.A.J., Kessels, J.P.A.M. (1999). Linking Theory and Practice: Changing the Pedagogy of Teacher Education. *Educational Researcher*, 28(4), 4–17.
- Kuropatwa, A. (2014). Problem dyskryminacji kobiet – analiza wybranych teorii neoklasycznych opartych na założeniu o niekonkurencyjnych rynkach pracy. *Ekonomia – Wrocław Economic Review*, 20(4), 53–68.
- Lipińska-Grobelny, A., Goździk, I. (2012). Płeć psychologiczna a zadowolenie z pracy w zawodach stereotypowo męskich i kobiecych. *Medycyna Pracy*, 63(5), 531–540.

- Marcinkowski, P. (2005). Bibliotekarz. Stereotyp czy wizerunek? W E. Bieniasz, K. Serwatko, B. Jaskowska (Red.), *Tradycja i nowoczesność bibliotek akademickich: materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej* (s. 93–106). Wyd. Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Marody, M., Giza-Poleszuk, A. (2004). *Przemiany więzi społecznych*. Scholar.
- Mendecka, K. (2018). Gender po polsku. W T. Bekrycht, P. Jabłoński, M. Pichlak (Red.), *Prawo i polityka w sferze publicznej* (s. 155–169). E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Mika, S. (1981). *Psychologia społeczna*. PWN.
- Osgood, C.E., Suci, G.J., Tannenbaum, P.H. (1957). *The Measurement of Meaning*. University of Illinois Press.
- Pokrzywa, M. (2016). Feminizacja zawodu pracownika socjalnego. W J. Husár, M. Machalová, T. Hangoni, B. Kuzyšin (Red.), *Nová sociálna edukácia človeka iv (duchovné, antropologické, filozofické, psychologické a sociálne aspekty terapie, výchovy, vzdelávania a poradenstva dneška)* (s. 154–164). Wyd. Prešovská univerzita v Prešove.
- Pokrzywa, M. (2017). Segregacja płciowa na rynku pracy na przykładzie zawodu pracownika socjalnego – przyczyny i konsekwencje. *Młoda Humanistyka.com*, Wydanie specjalne, 3. Pobrane 22 października 2020 z <http://www.humanistyka.com/index.php/MH/article/view/110/99>
- Reszke, I. (1991). *Nierówności płci w teoriach*. PAN.
- Shen-Miller, D., Smiler, A.P. (2015). Men in Female-Dominated Vocation: A Rationale for Academic Study and Introduction to the Special Issue. *Sex Roles*, 72, 269–276. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s11199-015-0471-3>
- Simpson, R. (2009). *Men in Caring Occupations: Doing Gender Differently*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
- Slany, K., Struzik, J., Wojnicka, K. (2011). *Gender w społeczeństwie polskim*. Nomos.
- Smulyan, L. (2004). Redefining Self and Success: Becoming Teachers and Doctors. *Gender and Education*, 16(2), 225–245.
- Stochmiałek, J. (2014). Koncepcja użyteczności społeczno-zawodowej kształcenia pedagogów. W R. Bera, K. Klimkowska, A. Dudak (Red.), *Jakość kształcenia w szkole wyższej. Obszar nauk pedagogicznych* (s. 159–174). Wyd. UMCS.
- Walczak, D. (2016). Prestiż zawodu nauczyciela w percepcji różnych aktorów życia szkoły. *Studia z Teorii Wychowania*, T. VII, 4(17), 93–115.
- Whitaker, T. (2008). *Who Wants to Be a Social Worker? Career Influences and Timing*. NASW Membership Workforce Study. Washington DC: National Association of Social Workers.
- Ziarkowski, D. (2019). Zaufaj mi, jestem bibliotekarzem czyli mężczyzna w bibliotece. *Biblioteka i Edukacja*, 16, 111–120.

PERCEPTION OF MEN IN THE TEACHING PROFESSION BY TEACHING STUDENTS

Introduction: The study into the attitudes towards stereotypes in feminized professions has been inspired by the changing social roles, including professional roles, challenges to the stereotypical division into male and female roles, as well as the growing number of men who choose feminized professions.

Research Aim: The aim of the research was to diagnose the emotional-appraisal component of the attitudes of teacher students towards men working in a feminised profession, using the teaching profession as an example.

Method: The study used a diagnostic survey method, using semantic differential (Osgood et al., 1957) to investigate the attitudes of undergraduate teaching students towards men in a feminised profession using the teaching profession as an example.

Results: The research revealed that students have relatively positive emotional attitudes towards men taking up work in feminised professions on the example of the teaching profession, especially towards the issue of men pursuing this profession because of their interests and the possibility of realising their aspirations. Respondents were the least positive about men in feminised professions towards the fact that they pursue this profession for lack of other opportunities and their awkwardness in life, but it is worth noting that these attitudes were at an average level.

Conclusions: In the attitudes of the respondents, one can see a positive attitude towards the changes taking place in the perception of taking up roles and tasks defined by gender stereotypes. Gender and stereotypical assessment of predispositions to perform a specific job should not constitute a significant barrier to pursuing one's own career intentions.

Keywords: male, teaching profession, student, teaching studies.

